

COCRON PETER, născut la 27 iunie 1912, la Tomnatic, deportat la 18 iunie la Giurgiu (Răchitoasa) împreună cu soția (-Ana, născută Klein (+1977) și fata de 16 ani (-Ana, născută în anul 1937 (apoi în Germania).

(-căsătorit în 1934;

(-religie: romano-catolică;

(-socrii: Klein George și Katharena;

(-adresa: Tomnatic, strada Wolf, nr.633 (casa este zidită în anul 1911 și renovată în 1966);

Astăzi în Tomnatic, din 3500 germani, mai sunt aproximativ 250 persoane.

Deși am cerut să-mi povestească viața sa, informat fiind că evenimentul deportării este de interes major, dl. Cocron a început povestirea cu deportarea în Bărăgan. Povestea sa poate fi structurată în felul următor:

(-deportarea în Bărăgan;

(-plecarea în Germania a familiei (nepoata și fiica);

(-instituțiile din Bărăgan (biserica, școală, dispensar);

(-câteva informații despre deținuții politici veniți din închisoarea de la Jilava și transferați cu domiciliu obligatoriu în Bărăgan;

(-participarea la al doilea război mondial;

(-deportarea în Rusia.

- *Odată ajunși în Bărăgan, au încercat să-și continue traiul de acasă: grădinăritul, obiceiurile, tot ce ține de tradiție. Au luat totul de la capăt, și-au acceptat soarta, condiție fără de care nu ar fi putut supraviețui, fără ca să-și piardă speranța în reîntoarcerea la familia lăsată sau pur și simplu în sat, acasă. Din mărturia d-lui Cocron rezultă clar acest lucru, chiar dacă povestește ca și când totul ar fi fost "normal", vestea întarcerii în sat a provocat o bucurie enormă. "Suntem liberi" (-această expresie cred că spune totul. În acel moment emoția a fost foarte puternică, în timpul relatării a rețrăit intens evenimentele petrecute și trecute.*
- *Atitudinea față de prezent, colectivității au o pensie foarte mică: 35.000, mult mai puțin decât înainte de 1989, având în vedere valoarea actuală a leului. Cu toate acestea nu pleacă în Germania, unde se află fiica și nepoata sa, deoarece viața sa este în Tomnatic: "nu pot lăsa totul și să plec"*
- *Condiția plugarului -stare materială defictară, nu este plătit cum se cuvine, este umilit și marginalizat de societate.*
- *În timp ce soția sa trebuia să fie deportată în Rusia, domnul Cocron era în Austria pe front. Fetița dumnealui avea 6 ani și a fost lăsată cu bunicii. Familia aflase de la o fostă slugă, un ceh ajuns colonel în armată, că a murit. La întoarcere soția sa crezând că sunt rușii a încercat să fugă, în sfârșit i-au recunoscut vocea și i-au deschis. D-l Cocron a reușit să scape de deportarea în Rusia pentru că și-a demonstrat originea franceză. D-l Cocron deține un registru al familiilor franceze venite în România începând cu anul 1780.*
- *Evenimentul deportării este povestit ca un eveniment istoric, date exacte, sigure, sistematic, cele mai importante date, foarte multe nume de persoane și localități. Nu se lasă copleșit de sentimente, deși se simte că rețrăiește în momentul povestirii experiențele încercate. Toate acestea dovedesc că subiectul are o deosebită cultură și că este un foarte bun informator.*

Peter Cocron (Brița Peter, 1912-1999, Tomnatic, jud. Timiș)

...Am stat trei nopți în gară până am ajuns la rând, până au venit vagoanele. Și am fost trei familii într-un vagon. Eu am avut noroc, am primit trei căruțe, alți oameni au primit o singură căruță și au pus pe ea ce-au putut, restul a rămas. Și atunci noaptea a dispărut tot, au am avut noroc că a locuit și socrul meu aici în casă și el a rămas și cum a venit comisia m-a întrebat pe mine ce mai am. Nimic, tot ce mai este aparține socrului meu. Și atunci la gară am stat două sau trei zile și nopți, am dormit acolo sub căruță, până au venit vagoane, trenul și am îmbarcat și plecat așa, fără să știm unde. Noi am crezut că ne duce în Rusia iar atunci totuși am aflat că la Bărăgan. La Bărăgan am sosit după trei zile, la Lunca-Dunării, acolo a fost ultima stație, mai departe n-a fost tren. Am descărcat toți, a fost deja noapte. Dimprejur Comuna Giurgenii Noi sau Răchitoasa și ne-au dus pe noi pe miriște, acolo a fost un țăruș, eu am avut numărul 541. Aici faci o casă, dar cu ce? Nici n-am avut cazma nimic. Lemne, uși și ferestre am primit de acolo, a venit zilnic cu lemne și noi am făcut o casă. Eu nici n-am făcut, am dat la o familie de acolo care s-a priceput să lipească și am făcut fiecare metru cu un stâlp de salcâm, 3 m în sus și 1 m distanță și din dreapta și din stânga am bătut șipci pe care le-am furat din pădure - așa a fost. Și-am pus și ei au făcut. Atunci noi am cumpărat papură. Bani am avut și am făcut casa. Primul an a fost un bordei în pământ, un metru adânc și am acoperit, am lipit. Un an am stat acolo în bordei. A fost foarte bine, a fost cald, puțin lemn am consumat și în al doilea an deja casa a fost pusă (începută), dar n-a fost terminată. În al doilea an am terminat-o și am intrat în cameră.

(-Pe ce motiv ați fost deportat?)

Asta nu știe nimeni. Au fost deportați din comună oameni care nici n-au avut pentru mâine pâine, așa săraci! Și au fost și alții care au fost bogați și au rămas acasă. Cum a făcut comisia din comună. Și în comisia din comună cine a fost? Numai oameni care n-au putut să scrie numele și ei, cum au venit acasă, atunci am intrat în colectiv, ce să fac! Care a fost în ulița noastră, din fiecare uliță a fost un om din partid în comisie și el a spus aia merge, aia merge, aia merge și la noi în uliță a fost Boboiciov Pali, un bulgar. Și când am venit de la Bărăgan am mers în cultură mare la CAP, a fost repartizat Boboiciov Pali la mine în echipă. Atunci odată, la recoltarea porumbului am spus către Pali: "Măi, Pali, eu totuși pot să-ți spun ție, mulțumesc. "-Pentru ce Peter?" - el a fost contingentul meu; -Fiindcă ai lăsat pe socrul meu acasă, m-ai ridicat numai pe mine. "-Hei, cum știi asta?" "Știu, tu nu trebuie să spui nici da, nici nu. Eu îți spun numai ție, eu vă mulțumesc că ai lăsat pe socrul meu acasă. Unde n-a rămas nimeni acasă ce credeți. Păi într-o căruță ce poți să pui, un sac de făină, un sac de cartofi, un pat și a fost căruța gata! Și la mine a rămas, eu am avut podul plin cu porumb, am avut grâu. Porumbul l-au luat. Cum am fost la Bărăgan a scris socrul că a venit comisie și a ridicat vreo șase-șapte mii de kg, șase-șapte tone au ridicat, un leu n-am primit. Asta a fost!

(-Câte familii ați fost plecate din Tomnatic?)

Din Tomnatic au fost plecați, precis nu pot să spun, între două și trei sute, a fost aproape gol; macedoneni, români, toți au fost ridicați, basarabeni și care au vrut ei. Chiaburii n-au fost prevăzuți în Tomnatic niciunul. Chiar care a fost pe listă ca chiabur n-a putut să vină cu noi acasă, a mai rămas acolo zece-unsprezece ani în sat. La noi n-a fost niciunul din Tomnatic.

(-Ce ați lucrat în Bărăgan?)

În Bărăgan un an n-am lucrat, c-am avut de lucru cu casa și al doilea an am lucrat cu un inginer, a fost inginer care n-a fost bine văzut. Au fost toți inginerii din armata artilerie. Asta s-a numit întreprinderea IPA București și cu aia am lucrat, am măsurat, acolo a fost

100.000 baltă și a fost apă vreo 20-30 m înalt și acolo am mers noi și cu aparatele, ei și noi. Și al doilea an am lucrat și în orezărie, am avut un vecin de aici care a avut o țiglărie aici și au făcut și acolo, mulți oameni au făcut chirpici. Și noi am așezat - eu am fost șef în așezare - cuptorul afară în aer liber și am făcut cărămizi pentru Gostat și am câștigat foarte frumos și am și ars, am așezat și când a fost gata ars le-au luat ei în primire.

(-Cum se numește vecinul dvs. cu care ați lucrat în Tomnatic?)

Hamann Dominic, care a avut țiglărie, mai este și acum la gară acolo, iar el a murit de mult. Și după aia am lucrat și la orezărie, acolo a fost brigadier și eu am lucrat pentru el, el nu a putut ține evidența; la orezărie a fost prevăzut pentru curățirea canalurilor atâtea norme, pentru ca să scoată iarba din orez (-atâtea norme, pentru arătură atâtea norme. Și eu am ținut evidența de lucrări iar brigadier a fost Diban, așa a fost numele. Și după aia, ultimii doi ani, am fost agent veterinar. Acolo mult lucru a fost în sat că la noi în sat fiecare a avut mai mult de 100 păsări și a trebuit să le vaccinez, am avut de lucru până peste cap și am câștigat mult, iar injecțiile au fost gratuit. Bănățenii - acolo numai bănățeni au fost - ce sunt datori, nimic! A dat 20 lei, a dat 10 lei, depinde, noi am primit vaccinarea pentru păsări gratuit și la porci am vaccinat și când a fost un cal bolnav, m-am priceput, așa, că am fost un timp în război, la compania sanitară și de acolo mult mi-a rămas mie în cap. Și am stat bine și cu medicul din sat, care a fost un neamț, Rener, el a venit și la mine de multe ori și când a avut clienți bolnavi a spus doctorul: du-te la Cocron, el face injecțiile. El nu a avut timp, un singur medic în așa sat mare! Și au fost vreo 700-800 de case acolo, el n-a putut face față singur, atunci du-te la Cocron, face el injecțiile, am făcut injecțiile. Zi și noapte. Și după aceea ultimii doi ani am fost ajutor sanitar, am stat majoritatea timpului la sfat. Și când a fost vorba să plecăm, noi am aparținut de orașul Fetești, comuna noastră și fiecare săptămână am avut delegație acolo. Cocron tu te du și acolo și acolo am fost veterinar dar a fost și medic, nu știu ce era, neamț sau evreu, Treszler, a știut nemțește ca mine și foarte bine m-am înțeles cu el și odată, cum a venit comisia de plecare, soția mea așa de supărată a fost; nu vine acasă, nu vine acasă, ce face el?

Și noi acolo am mers în fiecare seară cinci-șase familii unul la altul să nu mergem la 6 în pat, nu? Iarna? Odată au venit și ei. Măi colegi suntem liberi, n-a crezut nimeni! Am spus: suntem liberi! Atunci vecinul meu a stat pe masă și a scris: suntem liberi și eu am rămas acolo, așa a cerut președintele primarului.

Mă Cocron tu mai stai, că vine o comisie și aia trebuie împărțit, pentru mâncare zilnic. Și prima zi și am spus cum au venit ei: mâncare aveți de la mine cu condiția să-mi dați imediat mie actele; feția, am avut o fată, a fost la Cernavodă ultimul an de școală. Dați-mi mie imediat că plec acasă cu fata. Și cum au venit ei, imediat mi-au dat mie acte – liber, acasă la Tomnatic! Cum am ajuns aici nimeni n-a crezut. Cum ne-au văzut: “Ce-i cu voi?” “Suntem liberi, venim acasă”!

(-Câți membri ai familiei ați fost deportați în Bărăgan?)

Am fost trei persoane: eu, soția, fata. Ea a mers aici în clasa a cincea, a șasea, a șapte, a opta a făcut acolo. A noua a făcut fără frecvență și a dat examen la Fetești. A zecea a făcut o cerere la învățământ să aprobe să meargă, să nu facă fără frecvență și s-a aprobat, după o lună să meargă la Cernavodă la școală. Și a mers acolo și a terminat, atunci nu au fost decât zece ani, a fost lipsă de elevi și zece ani a făcut liceul și a dat examen de terminare, bacalaureatul. Și noi am venit acasă și ea a rămas la Cernavodă, că noi am venit acasă, în 3 februarie '56. Și am venit acasă și fata a rămas acolo cu buletinul de aici ca flotant și după ce s-a terminat școala a venit și ea acasă.

Și am venit acasă, ce am făcut? Primii ani am lucrat la Gostat, aici a fost un arhitect și am lucrat la el un an sau doi și după aia am început cu grădinărie, asta a fost un venit, nu? Am fost mai tânăr, acum nu mai pot, nici vorbă. Am pus piparcă afară, am pus piparcă în grădină și așa e. Atunci a venit colectivul, am intrat în colectiv, imediat cum am intrat, Cocron, hai șef

de echipă! A vrut să mă facă și mai mult decât șef de echipă, dar eu nu am vrut, am avut mult de lucru acasă, cu grădinăritul îi mult de lucru, bolnavă am avut soția și socrul. Am avut afară motor cu benzină, aici acasă la fel. Electric n-am avut. Când am venit de la Bărăgan atunci am cumpărat motor electric numai am apăsat pe buton și a mers, iar cu benzină mai greu. Atunci am fost la CAP în “cultură mare” până la sfârșit, până am intrat în pensie. Am intrat în pensie, nici nu mai știu, cu 200-300 lei. Acuma am să cumpăr un kg de carne: 35.000 lei, atâția ani în colectiv și am făcut mult în colectiv. Când a fost președintele a avut foarte multă încredere în mine. Feneș, cum a fost ceva pe undeva, Peter du-te în delegație și am fost și până la Suceava în delegație și fiecare săptămână am avut în Timișoara ceva, nici nu pot spune tot cum a mers.

Cum am ajuns în Bărăgan deja au fost acolo oameni din alte comune. La noi în Răchitoasa sau Giurgeni au fost din șapte-opt sate: Tomnatic, Lenauheim, Otelec, Ionel, Sf.Petru sârbesc, Periam, nici nu mai știu de unde au fost, din șapte-opt sate au fost oameni și cum am intrat a strigat un sârb: mă Peter, către mine. A fost cu mine coleg la școală și armata împreună și pe front împreună. Atunci a strigat ăla mă Petru, și tu vii aici? Da, vin și eu. Iar eu spun, care a vrut să trăiască bine, a putut la Bărăgan, că a fost lucru peste lucru peste tot numai lucru și lucru, și lucru, iar care a fost puturos sau bețivan sau ceva, nu a mers la lucru iar care a vrut să aibă ceva, a putut să lucreze zilnic și a câștigat totdeauna două norme pe zi, întotdeauna două norme pe zi.

(-Relația cu oamenii de acolo cum a fost?)

Acolo cum am ajuns noi acolo, am avut în sat douăzeci și unu de milițieni. Prost am fost noi povestiți, milițienii imediat au avut cu noi legături și ei. Ei au făcut un curs special pentru noi. Noi am fost “bandiți”, “reacționari” și “mama dracului” și cum am fost acolo au văzut ei cum au fost mințiți, că n-a fost adevărat. Noi am fost ridicați să mergă colectivul înainte. Iar colectivul a mers înainte cum am venit noi acasă, că noi am ridicat colectivul. Și la urmă cum am plecat noi de acolo a fost un singur milițian și la început au fost douăzeci și unu. Și n-am avut voie să mergem în satele vecine, dar totuși am mers și ei au venit și ei la noi. Ne-am înțeles foarte bine cu oamenii, că oamenii au văzut bine acolo ce suntem noi, că noi nu suntem “bandiți”, “hoți”, cum am fost declarați de la partid sau nu știu de unde.

În februarie, 6-7 februarie ‘56 la reîntoarcere am găsit casă bună, a fost socru în casă și un colonist a stat în camera din față și socru a avut asta de aici și camera în care ne aflăm, la intrare. Avem camere destule și am găsit bine casa. Și atunci a venit un decret că ei, coloniștii, au primit pe lângă Tomnatic, satul nou acolo 12 arii pământ și tot de la Stat se face o casă pe termen de 10-20 de ani să plătești la Stat înapoi cât a costat. Locul l-au primit gratuit numai ce au avut nevoie: chirpici, geamurile și ușile și acoperiș a dat statul și ei au făcut casă acolo și eu am lăsat pe colonistul care am avut Udrescu Ion. Am spus: Ion, tu poți să stai aici până ai casa ta în satul nou gata. Avem loc, ai stat 10 ani, mai poți să stai jumătate de an.

(-De unde erau veniți coloniștii?)

Nu știu de unde au fost. Și el a venit de undeva, din Bulgaria (e vorba de macedoneni-n.n), sau eu știu, a fost colonizat acolo și de acolo a fost dat afară și a venit aici.

(-Și soția dumneavoastră?)

Ea a fost zilnic la lucru, ori la bumbac, ori la orezărie, la lucru a fost cât ai vrut zilnic. Acolo șefii de echipă au fost bănățenii și ei au căutat oamenii să vină la ei să lucreze. Acolo pământul e mai bun ca la noi, foarte bun pământul acolo, crește tot fără gunoi. Iar când a venit de la lucru a făcut mâncare și până am mâncat a fost deja noapte. Numai iarna, iarna a fost foarte pericol cu zăpada. Odată în ‘53 sau ‘54 a venit un viscol de zăpadă trei zile. Am avut spre sud de casă cinci metri de zăpadă, n-am putut ieși afară din casă. Am avut noroc că în spatele casei am avut un geam mic, ăla l-am spart și am mers de acolo afară și am făcut un tunel din curte până la ușă și atunci au venit mulți vecini și am dat de pe acoperiș zăpada jos, a fost cinci metri zăpadă. Și am mai avut un porc și n-ai văzut unde e cotețul, o grămadă de

zăpadă. Dar după trei zile, cum am făcut loc la porc, mă uit înăuntru, au fost păsări înăuntru la porc știgliți (sticleți-n.n), așa-i culoarea roșie, gălbuie, așa mici sunt ca vrăbiile, au fost acolo înăuntru și nu au ieșit afară. Acolo-i viscol, aruncă oamenii jos, a fost așa o zăpadă peste telefoane, peste legătura cu Sfatul, am avut un telefon acolo. Cum a fost zăpadă mare, cum am dat de pe acoperiș jos a fost în sus, a venit un om, vecinul, el a fost student la facultatea veterinară și a făcut o poză, dar n-a ieșit din cauza zăpezii.

(-Cum făceați rost de alimente?)

Numai din pește am trăit acolo, când a fost duminică ce mâncam? Ia stai că merg la Dunăre, am aruncat praponul, într-o jumătate de oră am avut o găleată plină, de la un kg în sus. Și de la lipoveni, aștia au fost din orașul Hârșova, de peste Dunăre a fost orașul ăla. Pescarul când a avut un pește mare de la 20 în sus -somm, când a avut unul, am venit și noi, am cumpărat cu cinci lei kg și am dat la cunoștințe acolo. Ce credeți ce carne a fost acolo?

(-Vă ajutați între dumneavoastră?)

Da. Și noi am mâncat numai pește, aceasta a fost principala mâncare. Și mie, nouă la toți ne-a plăcut peștele.

Am putut termina casa la un an, dar n-am vrut, am vrut să rămân în bordei o iarnă, acolo n-ai simțit vântul, n-ai simțit nimic, a fost un metru adânc, patru metri de larg și acoperit și lipit cu pământ. Acolo a fost mai bun decât în cameră.

(-V-au spus cum să vă construiți casa?)

Casa au construit-o oamenii din, n-a fost mare lucru să construiești o casă. Acoperiș am făcut cu papură în sus, am făcut cum a mers, acolo fiecare a învățat ceva, ai fost obligat. Întâiul an a fost greu că majoritatea oamenilor n-au avut apă. Eu am luat soba cu mine, am dus-o până acolo și am putut să facem mâncare, iar mulți care n-au avut, au făcut jos pe pământ mâncare.

În primul an, când am ajuns, nu era grădină - miriște, na, ce facem? Punem cartofi! Am primit de acasă sămânța, a fost voie să primim pachete de acasă, iar jumătate a fost pierdut. Am pus cartofii și oamenii dimprejurul satului vechi au râs: uite bănațeni proști pun cartofi, aici nu se fac cartofi. Acolo am făcut cartofi de trei ori mai mult ca la noi, așa cartofi am făcut acolo. Și am arătat atunci la ei că se poate. Ei au pus cartofii și nici nu s-au mai uitat la ei. Cartoful trebuie să fie săpat în fiecare săptămână, atunci se face. Atunci cum a văzut Gostatul au pus și ei și au dat la oamenii de la noi a treia parte; două părți Gostatul, o parte oamenilor care au lucrat. De la trei vagoane în sus au făcut la hectar. Ei au semănat grâu, dar n-au recoltat așa, grâul imediat, cum a fost așa mare s-a așezat pe pământ și a putrezit acolo. Porumb au pus, iar de prășit n-a fost vorba sau de săpat, așa cum a dat, așa a rămas până toamn. Ei nu lucrează acolo ca noi. Ei nu, hai în miriște cu plugul, aia rămâne pentru pășunat, pentru vite și ei trimit vitele primăvara în pădure și toamna merg să le caute, așa-i acolo în satele vechi. Rar au fost oameni din satele vechi care au fost plugari cum trebuie, rar. Au învățat multe de la noi. Acum, nici nu știu, câțiva ani când am venit acasă am corespondat cu oameni de acolo, da, da, au scris ei, am scris noi, iar acum numai scriem. Nu știu la Giurgeni, Vadul Oii au făcut un pod, mai înainte n-a fost pod, a fost bac, a trecut fiecare oră până la Vadul Oii și mai departe pe șosea prin Hârșova până la Constanța. Iar noi, oamenii noștri am început să pună jos pe Dunăre, până la fund, să fie stabil pentru fundament, oamenii noștri au făcut; ai încărcat, ai pus pe Dunăre. Mulți au lucrat pe Dunăre cu piatra, ai împins jos până la fundul Dunării și acum este podul mare, am auzit, n-am fost, am văzut și la televizor.

(-V-ați întors toți de acolo?)

Toți. La noi în comună au rămas vreo patru-cinci familii. Ionel, care a fost tare bogat, singura familie care o știu care a rămas, restul toți au venit. Din alte comune au rămas mai mulți. Asta a fost, depinde cum a fost trecut aici de la comisii: chiabur sau mijlocaș sau sărac. Care a fost trecut chiabur acolo a rămas 10-11 ani. Bine, după un an doi, am fost acolo, care a

vrut să trăiască ca un om a avut posibilitate, acolo a fost lucru destul, bumbac așa de frumos s-a făcut și orez, acolo multă orezărie a fost, foarte, foarte mult orez curat a fost. Noi am dat la păsări orez.

(-Aveați școală în Bărăgan?)

Da, primul lucru în comuna noastră la Răchitoasa am făcut școală și sfat. Școala a fost pusă de opt ani -școală românească, germană nu a fost vorba. A fost și preot acolo, în fiecare duminică a fost slujbă, a fost o casă, iar nu biserică, o casă și a făcut o slujbă în fiecare duminică și sărbătoare ca la noi, am avut fanfare foarte bune și când a murit unul care a avut posibilitatea a luat fanfara, a fost zece persoane, ca la noi a fost înmormântarea.

Preotul a fost tot ridicat. Nu din comuna noastră. A fost ungar de la Otelec, a fost ungar și a știut nemțește ca noi. Nu mai știu cum se numea, dar a fost un om cumsecade să știți.

Cum am fost noi trei ani acolo, au venit deținuții de la București, de la Jilava și de la toate închisorile, au venit la noi în comună vreo 50-60 de persoane, iar numai medici, avocați, secretarul lui Maniu. Am stat foarte bine cu el, a venit mult la noi, că el a ajutat fata la limba franceză că el a știu perfect limba franceză și fără bani am luat la masă și așa-i. Un avocat, nu mai știu numele, medici de la București au fost mulți, iar tot D.O. au avut.

Și mi-a povestit mie secretarul lui Maniu la Jilava, a stat acolo, mulți au murit acolo la Jilava. El chiar la Jilava a fost, oameni învățați, cu educație, numai ăia au fost. Din mai multe comune au fost repartizați în satul nou, cum am fost noi și au lucrat acolo. Medicul, nu mai știu numele, dacă n-a fost Colintineanu mi se pare, din București, el a stat totdeauna la dispensarul medicului nostru din sat care a fost deportat ca și noi și avocații au ajutat oamenii. Când au făcut o cerere, au scris o cerere -așa e. De la nici un medic nu mai știu numele din Compania sanitară unde am făcut parte în timp de război, nici un medic nu mai știu.

(-Ce s-a întâmplat cu fata dumneavoastră?)

Cum a terminat fata liceul la Cernavodă a venit acasă, iar aici acasă am fost sărac, n-am avut posibilitatea să o dau mai departe să învețe ceva. S-a căsătorit cu un băiat din Timiș și ei i s-a născut o fată, a făcut la Lenauheim două clase și atunci a fost și angajată la FAEM la computer, a fost șefă acolo la computer și de acolo a fugit în Germania și acolo iară a găsit un loc la computer. Ea e șefă la computer, nepoțica noastră.

(-În ce an au plecat în Germania?)

A fugit în Germania clandestin, a plătit o grămadă de bani la un țigan. N-a fost singură, au fost vreo 20 de persoane, s-au dus până în Sârbia și au dat jos, a spus aici mergeți în porumb, așteptați, vin imediat înapoi. Și către care au fost cu ea: eu nu mai stau! Dar ce vrei să faci? Eu merg spre Belgrad. Atunci nepoțica mea și mai o femeie au plecat și pe drum imediat au fost prinși de sârbi. Unde? Spre Belgrad. De unde sunteți? Din România. Hai cu noi! Au luat ei, a fost 18 zile închisă și după aia a luat-o și a dus-o la Belgrad la ambasada Germaniei. În Germania a stat în lagăr. Atunci odată a citit în ziar concurs la computer în ziua cutare. A mers și a dat examen, din 45 au ales trei, ea și doi din Germania. Atunci a primit la un hotel din Stuttgart o locuință pentru 300 de mărci pe lună: dormit și mâncare, fiindcă a reușit prima.

Iar concurs, iar concurs, a câștigat și s-a prezentat la întreprinderea unde este și astăzi. Și directorul a luat adresa de la fiecare, duceți-va acasă și când avem nevoie alegem pe una dintre voi trei și dăm un telefon. Nici n-a durat opt zile, vine un telefon la hotel să se prezinte la fabrică. Și au luat-o pe ea. Henike o cheamă, au luat-o și astăzi este șefă la computer și subdirector.

Părinții au plecat după Revoluție, fără ciubuc. Nepoata a plătit 12.000 de mărci pe care i-a luat împrumut. N-a avut banii.

(-Câte familii au plecat în Germania de aici?)

Din Tomnatic au plecat în jur de 300 de familii, aproape toți. Comuna noastră a avut 3500 suflete nemți și din 3500 dacă mai suntem 300, e mult 300, restul toți sunt acolo.

(-Dumneavoastră n-ați vrut să plecați cu fiica dumneavoastră?)

Copiii mei întotdeauna când vin în concediu, întotdeauna discuții: ce mai stați, veniți la noi. Eu nu plec, eu mor în Tomnatic. Și așa a rămas. Am auzit că este o lege să vină oamenii în Tomnatic din Germania; primesc tot ce a avut acasă și pământ. Iar eu spun: niciunul nu vine. E mai bine să lucrezi la o întreprindere decât să fii plugar, că plugarii peste tot sunt ultimii și în Germania primesc puțin. Lucrezi o lună la fabrică, poți să cumperi doi porci grași și aici lucrezi și n-ai nimic.

La început ocupațiile principale au fost viile, aici au fost ani unde am avut 1000 vagoane de vin și acum nici un fir nu mai este, butoaie au fost, au intrat peste un vagon în butoaie, tot au luat și au tăiat, au ars nu mai este nimic. Acuma am primit înapoi până la 10 ha și trăim bine acuma, avem de toate, numai îmi pare rău că leii nu au valoare. Când mergi să cumperi ceva trebuie să mergi cu geanta cu bani. Ce a fost mai înainte un leu, acum costă o mie. Și chiar colectivștii nu sunt plătiți cu pensie. De mai multe ori am spus: pentru cine am lucrat noi în colectiv, nu pentru bani? Care au fost angajați la stat au de trei ori mai mult ca mine. Soția a fost angajată la cooperativă, are de trei patru ori mai mare pensie ca mine, tot cu același an. N-am lucrat pentru stat?

Interviu realizat de Elena Poloșan la Tomnatic, în aprilie 1997

Februarie '56 am fost acasă. Atunci am lucrat în Gostat, a fost un arhitect și am fost vreo 7-8 persoane și am lucrat zidărie, tot am făcut, tâmplărie. Și după aia a venit colectivul și președintele care a fost în colectiv am stat foarte bine cu el, a avut multă încredere în mine și am făcut cerere și (-colectiv. Nici nu am fost o lună în colectiv și m-au chemat la birou. No, ce bai acuma? Ești șef de echipă. Nu vreau, nu vreau nicicum. Nu mai vorbim, ești șef de echipă, gata. Și după aia, unde am fost șef de echipă, la cultură mare am murit bregadirul, au vrut să mă facă pe mine. Am spus: măi, Petre, asta nu fac, un brigadier e legat dimineața primul acolo și seara ultimul care merge acasă, eu nu pot, tu știi că am grădinărie și nu pot să las baltă asta și n-am mers ca brigadier și totuși când a fost ceva undeva de rezolvat, Petre du-te.

Am un registru din Tomnatic, din 1936, toți care au murit; l-a început bunica lui soția și când a murit bunica lui soția a condus mai departe soacra lui, și după moartea soacrei lui am făcut eu mai departe din anul 1985, iar eu scriam pe toți, pe nemți și pe români și câți ani și când au murit. Și bătrânii mai înainte au scris numai câți ani au avut și numai germani (-n-au fost români atunci, numai nemți au fost aici.

(-Din Bărăgan cu ce v-ați întors în Tomnatic?)

Ne-am întors din Bărăgan cu tot ce am avut, adică lemne, grâu, făină, porumb, păsări, și tot ce am avut mobilă. Am avut, și verișoara mea, am luat două vagoane; într-un vagon am pus lemne, porumb, grâu și în celălalt păsări, cartofi, câinele l-am dus de aici și l-am adus înapoi. Aici a fost foarte bine. Acolo a prins șobolanii, mulți am adus și acasă. Vagoanele am fost obligați să plătim noi (la întoarcere) n-a fost prea scump o mie și ceva de acolo, și până în stație la Tomnatic. Și am sosit aici în sat în Tomnatic seara, la ora nouă și am rămas pe linie moartă până dimineața. Și dimineața nici n-a fost ziuă, o grămadă de oameni au venit, am ajutat căruțele, tot, tot. Cum am fost venit acasă: grâu în pod, lemne în curte, păsări în curte și

am început chin din nou. Am fost ras odată, am început din nou, atunci ce mi-a venit după aia: Rusia n-am avut de lucru, numai cu armata, totdeauna, mereu o lună acasă, două luni în armată. Atunci am mers la front, am fost la Iepopetrovsk. Am venit acasă în '43 în aprilie și în iunie iar am intrat voluntar, obligator în armata germană. Am plecat acolo în armata germană la 18 iunie și am fost cinci luni în Zagreb la ofițir care au plătit musulmanii care au fost în armata germană. Acolo am fost bun, un mare om și după aia m-au repartizat la compania de marș Praga Cehoslovacia, am stat o lună acolo, atunci am mers un marș spre Franța de sud, vreo trei sute persoane, am fost și eu. Am ajuns acolo. Fiecare acolo la Praga a fost așa cu noi și care a fost rănit, a fost o lună, acolo se vindecă bine și toți care au fost la unitate acolo iară au mers la unitate înapoi și pe mine m-a repartizat, am fost și la Iepopetrovsk sanitar, am fost împărțit la compania sanitară în Franța de sud și mai am făcut iarăși școala sanitară foarte aspră și foarte bună și am reușit ca întâiul în școala sanitară. Și după aia cum a fost școala gata am venit în concendiu douzeci de zile, am primit concendiu. Și cum am mers înapoi, în 6 iunie '44 am sosit la unitatea mea, am fost 20 de zile pe drum, nu mai am putut să mergem, tot a fost bombardat și la 8 iunie am mers din Franța de sud de aproape la granița spaniolă până sus în Normandia, unde a fost veniți americanii și englezii până la Caen și Cherbourg. Și de acolo înapoi 2, 3, 4 până am fost iar în Austria și în Ungaria, și din Austria am venit înapoi acasă. Prizonier n-am fost; am venit acasă cu o grupă care au fugit, cum au trecut rușii peste noi mulți au fugit până în Austria și cu ei am venit acasă. Și a fost foarte pericol pe drum totdeauna au venit vagabonți au avut arme și au vrut să fure tot ce aveam și am avut acte de la ruși: oamenii sunt liberi să plece acasă. Ultima dată din Ungaria au venit 2, ei unguri au fost, au marcat partizani și au fost mulți de la noi care au venit cu transportul care au știut la perfecțiune ungurește. Din Lovrin (-Parțăr (este și la televizor), am văzut fata lui Parțăr, este angajată acolo. Aia au știut ungurește ca ungurii și am luptat, au vrut să fure caii și tot ce am avut. Odată spune: uite că vin rușii călare; când au auzit ei că vin rușii călare au fugit în porumb cu arma ce au avut, au fugit și nu i-am mai văzut pe ei așa răi au fost ungurii învățați sunt oameni cu educație, sunt foarte buni iar care sunt jos ăia sunt răi de tot (-picicași, cuțitul.

Cum a fost deportarea în Rusia: soția mea, Ana Klein și toți din Tomnatic au fost strânși la școală. De aici din Tomnatic au mers cu căruța până la Comloș. Acolo a fost o mare școală pentru elevi cu călugări și pe drum indivizii ăștia - a fost o femeie pe căruța lor care a leșinat - s-au oprit, că a fost jumătate moartă și în timpul ăsta soția și mama lui Marcela (Elisabeta Roth) au sărit jos din căruță, tot ce au avut în sac pentru Rusia au lăsat în căruță și au venit peste hotar acasă în Tomnatic. Au sosit dimineața la ora două în Tomnatic, aici acasă. Și a spus soția mea odată că au avut chibrit la ele, că a fost întuneric, odată a aprins un chibrit, au fost la o fântână mare, dacă mai mergeau înainte cădeau în fântână. Și au venit aici și au fost ascunse 18 zile într-o cameră, nici nu au putut să se culce, pentru dormit și tot ce a fost nevoie pentru om: mâncare și lipsurile acolo în cameră.

Peter Cocron, 1912-1999, Tomnatic, cf. și mărturia Elisabetei Roth în Smaranda Vultur, *Istorie trăită – istorie povestită. Deportarea în Bărăgan 1951-1956*

N.n. Au rămas acolo ascunse până s-au liniștit lucrurile. Soția avea numele de domnișoară Klein, de origine germană. Ce-i care-și puteau demonstra originea franceză (precum Cocron), nu erau deportați.